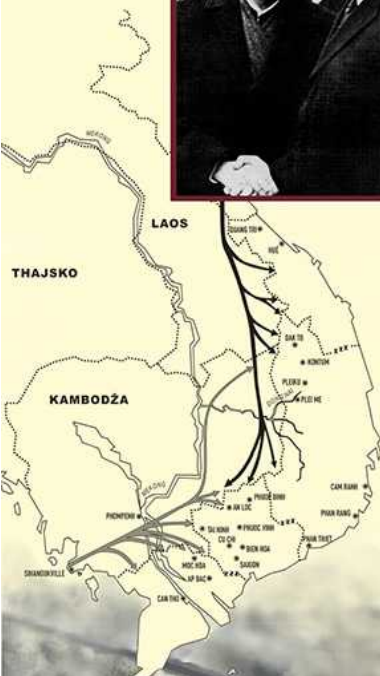

MILAN SYRUČEK

V zajetí džungle

NEJDELŠÍ VÁLKA 20. STOLETÍ

EPÓCHA

POLOZAPOMENUTÉ
EDICE
Polozapomenuté
války
VÁLKY

POLOZAPOMENUTĚ
VÁLKY

EDICE

MILAN SYRUČEK

V zajetí džungle

NEJDELŠÍ VÁLKA
20. STOLETÍ

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Copyright © Milan Syruček, 2007

Cover © Karel Kárász, 2007

Czech Edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2007

ISBN 978-80-87027-25-7

*Zaveďte tento národ do války a zapomene,
že kdy existovala nějaká snášenlivost...
Bezohledná brutalita prostoupí všechna vlákna
našeho národního života.*

Woodrow Wilson při zvolení prezidentem USA v roce 1916

*Nedovedu si představit pro Ameriku větší pohromu,
než se v některé z těchto zemí
(Indočíny – pozn. aut.)
silně angažovat v totální válce*

Prezident Dwight D. Eisenhower v roce 1954

Abychom Ben Tre zachránili, museli jsme ho zničit
Z hlášení amerického velícího důstojníka

OBSAH

Na úvod	13
I. První indočínská válka: Francie	21
Rozhodující bitva	22
Francie žádá o pomoc	29
Poslední úder	30
Pod francouzskou vlajkou	34
Cizinecká legie ve Vietnamu	36
Trikolora nad celou Indočínou	38
Jak se zrodil Viet Minh.	43
Japonské intermezzo	45
Francouzský návrat	46
Místo Číňanů Francouzi	49
Bezvýsledná jednání	51
Všemi opuštění	52
Marné hledání kompromisu	54
Zasahuje letectvo	56
Přípravy na dlouhodobou válku	59
Vietnamská železná opona	60
Čínští poradci a vojenská technika	62
Ho Či Min popraven?	64
Rozhodnutí: Dien Bien Phu	68
Navarrův plán a realita	71
Vítězství na dosah – ale čím?	74
Utajená operace Viet Minhu	77
Ženevská konference	89
II. Druhá indočínská válka: USA	93
Poslední den třiceti let	94
Příchod Američanů	99
Zbloudilý pilot	99

Zbraně za informace	101
„Slitování“	105
Americko-francouzské spory a sblížení	107
Ho Či Minovy ústupky	108
Americká mise v Saigonu	112
Zvraty amerického myšlení	113
Vietnam jako druhé Kartágo?	116
Začátek nevyhlášené války	118
Poradci a agenti	118
Na koni nebo na tříkolce	124
Noví lidé, nový pohled?	126
Vražda obou bratrů	131
Pohřbený sen o neutralitě	134
Generálové a politika	139
Vyhlášená válka	143
Osudná plavba a odvěta	144
Cukr a bič	149
První tajná mise Kissingera	156
Bezvýsledné sondy	158
Zbraně pro tisíc způsobů	161
Zvířata jako zbraň	172
Kam vedla americká taktika	176
Po Číně a Berlínu i vietnamská zeď?	179
Ofenziva têt a její důsledky	180
Důsledky amerického šoku	186
Šálky čaje	190
Cesta k míru	192
Nový tvar pařížského stolu	192
Stahování a odpoutání	195
Operace Toan Thang 43 a Lam Son 719	196
Tajná jednání	200
Pentagonská studie	204

Podminují miny mír?	207
Na dosah ruky	212
Příliš krvavý koberec pro podpisy	216
Konečně dohoda!	218
Ani příměří, ani válka	220
Poslední ofenziva	222
III Třetí indočínská válka: Čína	229
Dva sousedi si udělili lekci	230
Dvacet století čínského vlivu	235
Tři části jedné země	237
Čína jako spojenec i protivník	240
Z mandarínských synů revolucionáři	242
Země milionu slonů	248
I laoský král měl tři syny	250
Vládní peripetie	252
Opět na začátku	254
Zrod a zánik Angkorské říše	256
Hlava jako kořist i dar	257
Skvost zvaný Angkor	259
Mniši se jen nemodlili	260
Následovníci	262
Vznik Rudých Khmerů	263
Sihanukovo balancování	265
Poučná cesta	268
Zhroucené mýty	270
Sihanukův pád	272
Polpotovci v Phnompenhu	278
Osvoboditelé okupanty	281
Přece jen svítání?	283
IV Vůdce dvaceti jmen	287
Strýček Ho	288
Dospívání	290

Zrání	291
Věznění	294
Vítězné tažení	296
V. Na závěr	299
Přílohy	305
Statistika	306
Jak se mluvilo	307
Slovník používaný ve Vietnamu americkými vojáky a přibližný překlad do češtiny	307
Dohody	313
Chronologie indočínských válek	332
Seznam použité literatury	338

Na úvod

Globální mapa Indočíny

Tato kniha pojednává převážně o třech válkách, které se odehrály postupně na indočínském bojišti ve druhé polovině 20. století, byť jejich kořeny sahaly do podstatně vzdálenější historie. Měly společného jmenovatele. Ze strany Vietnamců to bylo úsilí dosáhnout nezávislosti, nedopustit cizí nadvládu, upevnit vlastní moc v Indočíně a sjednotit svou vlast. Ze strany interventů to bylo úsilí udržet svůj vliv v zemi, nebo alespoň v její části, a zabránit rostoucímu vlivu Vietnamců v oblasti. Studujeme-li však války podrobněji, zjistíme, že se přece jen lišily jak v cílech, tak v prostředcích. Francouzi chtěli navrátit kolonialismus, Američané zadržet komunismus v Asii a prosadit svou demokracii, čínská kárná expedice měla potrestat Vietnamce za operaci, kterou neposvětil Peking.

Nejničivější z těchto tří válek byla americko-vietnamská, tak ničivou válku svět dosud nepoznal. Její územní rozsah byl sice podstatně menší než za první či druhé světové války, ale bylo v ní použito třikrát více bomb než na všech bojištích druhé světové války od Londýna po Tokio. A přesto měla limity, jaké předchozí války nepoznaly: Vojenská rozhodnutí byla neustále podřízována politickým. Obvykle politikové ovlivňovali vznik války a její závěr, ale do vlastních bojů se vojákům nepletli. Samozřejmě existovaly určité výjimky, například osvobození Paříže či obětování varšavského povstání bylo politickým, nikoliv vojenským rozhodnutím. Přesto v Indočíně ovlivňovala politická rozhodnutí mnohem podstatněji vývoj vojenského konfliktu, dokonce průběh jednotlivých bitev.

Indočínská válka nebyla válkou za čistě vojenské řešení, za vojenské vítězství. Měla v ní zvítězit či prohrát určitá ideologie. Snad i proto zde hrála mnohem podstatnější roli občanská, veřejná hnutí, která nevznikala ve válčících zemích, ale mimo ně a do konfliktu vtahovala světové veřejné mínění. Tím ovlivňovala vojenská a politická rozhodování. S takovým jevem jsme se během první či druhé světové války nesetkali. Před sarajevským atentátem sice existovalo mírové hnutí a zaznívaly protesty proti válečným přípravám (Jaures a socialisté), ale všechny pak pohltil válečný vír nacionalismu. Mnozí upozorňovali na nebezpečí fašismu před druhou světovou válkou, ale politikové dospěli ke druhému extrému: Pro vidinu míru nechali Hitlera začít bojovat. Všechna tato hnutí však byla nesrovnatelná s mírovým, protiválečným hnutím, jaké

obeplulo svět v protestu proti francouzské a zejména americké intervenci v Indočíně.

Smyslem této knihy bude nejen popisovat jednotlivá válčiště, ale také vysvětlovat tyto a další odlišnosti. Mnohá nepochopení vedla k politickým omylům velkých mocností, počínaje Francií a konče právě Spojenými státy americkými. Nemusely prožít 1. květen 1954 ani tragický 30. duben 1975, kdyby daly přednost realitě před zaslepeností. Francie přehlédla, že odzvonilo éře kolonialismu a boj se měl vést za demokratizaci národního osvobození. Spojené státy ve své světové samospasitelné roli nedocenily, že pro řadu národů je samostatnost důležitější než demokracie. Kdyby alespoň využily těch poznatků, jež posbíralo na šedesát tisíc pracovníků jejich první výzvědné organizace Office of Strategic Services (OSS), roztroušených po celé Asii!

Třicet let americké politiky vůči Indočíně bylo nepřetržitým sledem mylných rozhodnutí na základě mylného hodnocení situace. Právě tento fakt, spíše než skutečná porážka, která se stejně neodehrála na americké půdě, ale tisíce mil od Ameriky, způsobil USA poválečné trauma na dalších třicet let. To je důvodem, proč má smysl znovu se vracet do hořící džungle a hledat stopy tehdejších událostí, jak se skutečně odehrály a nikoliv jen, jak byly většinou zkresleně či neúplně popisovány.

Možná to bude pro mnohé šokující poznávání. Po léta jsme přivykali na oficiální propagandu dělající z vietnamských bojovníků hrdiny bez hany a vady, jakými ani nemohli být, a z amerických padouchy, jakým není ve světě rovno. Po listopadu 1989 jsme zase slyšeli jen o vietnamském komunistickém puči, který po vzoru pražského únorového puče zasadil všem dohodám o demokratické přeměně Vietnamu smrtelnou ránu. Američtí vojáci byli bezelstní hrdinové bojující v džungli i za naši demokracii a svobodu. Samotnou válku podle nové legendy vyhrály sovětské rakety a tanky, jichž se vietnamské ruce téměř nedotkly – asi jako Remkovy ruce přístrojů v sovětské družici, s níž vyletěl do vesmíru.

To vše sice není úplnou lží, ale od skutečnosti je to stejně vzdáleno jako... Jaké přirovnání použít? Maně jsem si vzpomněl na jednu učebnici fyziky, v níž jsem se dočetl, že zvětšit atomové jádro na špendlíčkovou hlavičku je stejně velikostní poměr jako zvětšit tloušťku listu papíru na vzdálenost mezi Zemí a Měsícem. Nechme však ne vždy přesná přirovnání a vrhněme se do oživení prožité historie.

O to se ostatně Američané pokoušeli celé období od konce vietnamské války a činí tak doposud. Vzpomínám si například na duben pětáosmdesátého roku, desáté výročí pádu Saigonu. K tomuto výročí připravila americká televizní stanice CNN živý přenos, který do té doby – a možná i poté – neměl obdoby: Své štáby s desítkami pracovníků, techniků a reportérů rozmístila po celém Jižním Vietnamu od provincie Quang Tri přes Danang, Hué až po Saigon. Živými vstupy připomínali, jak před deseti lety probíhala vietnamská ofenziva a jak to v těch místech vypadá dnes. Do živého vysílání postupně vstupovala jednotlivá stanoviště; to vše se koordinovalo v jednom ze saigonských hotelů, na jehož střeše byly rozmístěny antény a odtud putoval signál do Spojených států. Co vlastně tento program sledoval? Jitřit sotva zahojené rány nebo je naopak zahojit, vysvětlit porážku či naopak změnu americké politiky?

Program CNN jsem nesledoval v Praze, ale v Saigonu, správněji v Ho Či Minově Městě, jak jihovietnamskou metropolí přejmenovali Vietnamci po svém konečném vítězství. Nebyl jsem jen náhodným divákem a posluchačem. Mnohé etapy tohoto konfliktu jsem zažil osobně jako novinář, reportér a komentátor, který měl možnost jak pozorovat válku bezprostředně na indočínské půdě, tak sledovat jednání o ní na mezinárodních konferencích, naslouchat hlasům diplomatů a politiků v zákulisí i široké veřejnosti na nesčetných demonstracích od New Yorku po Paříž. Prošel jsem část proslavené Ho Či Minovy stezky, po níž džunglí proudila severovietnamská podpora partyzánům bojujícím na jihu země. A v době mého prvního pobytu v Kambodži, to bylo ještě na pozvání prince Sihanuka, jsem dokonce dostal tajnou nabídku Američanů, že mě – jako snad jediného novináře z tehdejšího sovětského bloku – zavezou vojenským letadlem do Saigonu, abych jej poznal nejen z pohledu partyzánských podzemních kanálů, ale také z jeho bulvárů, jejichž zamerikanizovaný život kypěl stejně bouřlivě a s přepychem jako v New Yorku, Chicagu nebo Los Angeles. Demontrace toho, co byli Američané schopni Vietnamu dát. Možná přesněji, kolik dolarů tu byli schopni denně utrácet vojáci, jichž se tu za těch deset let přímé americké intervence vystřídaly téměř tři miliony. Některé odhady hovoří o deseti milionech, berou-li v úvahu i týlové složky, administrativní a jiné pracovníky. O této své zkušenosti jsem dosud

z různých důvodů nepsal. Asi také musela uzrát, abych byl schopen znovu se po letech – první moje knížka o Vietnamu *Rozpůlený banán* vyšla v roce 1973 – vrátit do válečné Indočíny a za pomoci vzpomínek a hory dokumentárních knih se prokousat jedním z milníků dvacátého století. Tehdy jsem ho nazval gordickým uzlem světa.

„Na vietnamské půdě bojovali vojáci deseti zemí a nepřímo, svými dodávkami zbraní, poradci, odborníky a podobně se na ní podílely desítky dalších států. Nepřímo se zde vlastně střetávaly největší mocnosti a mocenská seskupení tohoto světa, bojovalo se tu nejmodernějšími zbraněmi, ale formálně žádná válka vyhlášena nebyla. Přitom intenzita vojenských akcí přesahovala v mnoha směrech intenzitu bojů za druhé světové války.“ Vietnamský konflikt zaměstnával politiky na celém světě, provokoval veřejné mínění celého světa, zachvěl prezidentskými posty, stabilitou dolaru, v řadě zemí vyvolal výraznější dělítka než kterákoliv jiná politická otázka. Není divu. Američané do bojů nasadili nejmodernější techniku, vynaložili v přepočtu deset dolarů na každý dolar ztráty způsobené protivníkovi. Na druhé straně zase Vietnamci například vyhloubili přes 40 000 kilometrů tunelů, obrazně řečeno, podtunelovali celý rovník, aby nakonec svou vítěznou vlajku vztyčili nad budovou amerického velvyslanectví v Saigonu. Pro Spojené státy to bylo téměř totéž, jako by ji vztyčili nad Kapi-tolem nebo Bílým domem. V Indočíně docházelo ke zvěrstvům, která v mnohém převyšují případy, za něž haagský mezinárodní tribunál rozdává nejtvrdí tresty. Tak masové bombardování – tři tuny na jednoho obyvatele v Laosu a Kambodži – dovádělo obyvatele k tomu, že pak z psychického šoku sami páchali násilí. Na soukmenovcích. Američtí piloti ničili na dálku a byli nedosažitelní. Jedny zločiny provokovaly další zločiny, až se zabíjení stalo stejnou součástí každodenního života, jakou je spánek, strava a stolice.

Tato válka odhalila nesmyslnost mnohé údajné smysluplnosti. Už proto stojí za to vrátit se o pár desítek let zpět a znovu projít mnohým hořkým poznáním, tak jako se neustále vracíme k troskám Titaniku, abychom se pokusili odhalit hloubku jeho tragédie a smysl pokořeného lidské pýchy. Neboť i s tím se tu shledáváme. A kdyby to nebylo k ničemu jinému než k tomu, abychom si připomněli, proč muselo v indočínské džungli zahynout na šedesát tisíc Američanů, na tři miliony

Vietnamců, sta tisíce Kambodžanů a Laosanů a předtím i tisíce Francouzů, a tím snad i částečně vykoupit zbytečnost jejich oběti, tak to možná stojí za to.

Můj problém teď spočívá v tom, že mám pod rukama tisíce údajů, příběhů, stovky rozhovorů, komentářů a úvah a z nich se chci pokusit shrnout to nejpodstatnější. Ostatně, i každá jednotlivá bitva má tolik příběhů, kolik se jí zúčastnilo vojáků. Ale ty příběhy nezajímají nikoho, kdo je neprožil, tak jako po Napoleonově porážce u Waterloo nikdo nezkoumal osudy těch, kteří zůstali ležet na bojišti. Důležitý byl výsledek a jeho důsledky. Evropu tehdy ovlivnily na sto let. Troufám si říci, že indočínské války a jejich důsledky přežijí v podvědomí i generace synů a dcer těch, kteří jimi byli bezprostředně poznamenáni.

Pojem Indočína zavedli až Francouzi. Do koloniální éry se všechny tři země vyvíjely jinými směry a s jinými vlivy, také mají rozdílné geografické a demografické podmínky. Ve Vietnamu se bez ohledu na válečné ztráty (odhad je tři miliony obětí) počet obyvatel zvýšil ze zhruba 35 milionů v roce 1945 na současných 80 milionů žijících na 331 000 km². V Laosu počet obyvatel nemůžeme srovnávat, protože je znám jen údaj z roku 1996: pět milionů lidí žijících na ploše 236 800 km². V Kambodži žilo po druhé světové válce 4,6 milionu obyvatel na ploše 180 000 km². Na počátku Pol Potova režimu v roce 1975 jich bylo 6,5 milionu, po jeho pádu opět méně než čtyři miliony, ať už zahynuli nebo emigrovali. Nyní se jejich počet odhaduje na 8 milionů.

Dodnes mají obyvatelé desítek národností těchto zemí odlišný způsob života, mentalitu, rozdílné náboženství, jazyk a dokonce i písmo, přestože je Francouzi téměř na sto let spojili v jeden politický celek. Ten přežil – alespoň spojeneckými svazky – pád kolonialismu ze dvou důvodů: Zrodil se společný odboj proti novému agresorovi – Američanům – a vietnamské vedení, či alespoň jeho část, ucítila příležitost, jak ovládnout celou oblast.

Američané, místo toho, aby se poučili z chyb Francouzů, připustili, aby ideu si svobody a nezávislosti vetkli ve svůj štít komunisté, byť se jí v praxi nedrželi. K protiamerickému odboji se vedle komunistů připojili zapřísáhlí antikomunisté, protože pro ně byla nezávislost země cennější než ideologie. Byli ochotni uzavírat s komunisty dočasná příměří, než se ti sami rozdělili a bojovali mezi sebou, jak o tom svědčil příklad

vietnamské invaze do Kambodže v prosinci 1978 či čínské do Vietnamu v roce 1979.

Může být názornější příklad gordického uzlu světa než právě Indočína? I proto stojí za to, abychom tuto kapitolu světových dějin, u nás už polozapomenutou či skoro zapomenutou, znovu otevřeli a prolistovali jí. Nikoliv, abychom rány jítřili, ale nezpůsobovali nové, jako se to děje v Iráku, hrozí v Íránu a může se objevit kdekoliv jinde.

Pokusím se zrekapitulovat průběh indočínských válek tak, jak na sebe navazovaly, jak se také stupňovala americká angažovanost, která zasáhla všechny tři indočínské země – někdy postupně, někdy souběžně. Také odboj v těchto zemích proti intervenci byl někdy koordinovaný a někdy zcela samostatný podle toho, jak jeho představitelé spolupracovali či naopak se dostávali do rozporů a jak se do toho všeho prolínaly historické, národní, kulturní, náboženské, mentální a další zvláštnosti. Nakonec se pro mne ukázalo zcela neschůdným držet se přísně chronologie. Ostatně, toto líčení není detektivkou, kde viník je znám až na posledních stránkách. Všichni v podstatě víme, jak vše probíhalo a jak to skončilo. Proto jsem si dovilil spíše se držet jistých tematických okruhů, podat ucelený obrázek dílčích celků, z nichž je jako z mozaiky možné sestavit konečný obraz. Děje se tedy prolínají stejně tak jako jednající osoby. Ale zdá se mi, že tak to bude pro čtenáře méně zavádějící. Vývoj v jednotlivých zemích neměl stejnou dynamiku a sledovat jej společně jen na základě historické posloupnosti by mi neumožnilo šíře objasnit ta specifika, která jsou méně známá.

Smysl celé knížky vidím právě v tom, abych popsal, pokud to umím, co o této válce nevíme nebo známe jen útržkovitě, zkreseně, než abych pouze rekapituloval tok událostí. Omlouvám se, že se proto někdy opakuji, ale činím tak co nejméně a jen potud, pokud si myslím, že by čtenář mohl ztratit souvislosti. Ale přiznám se, že ač se indočínskou problematikou zabývám stejně tak dlouho, jak trvala indočínská válka, nově a nově objevená fakta a souvislosti mě znovu natolik strhávala do svého víru, že jsem psal knížku jedním dechem stejně tak, jako jsem pročítal nově získané prameny. Snad bych se k tomu jako autor neměl přiznávat, ale činím tak, protože vím, že zde shromážděná poslední fakta zdaleka nejsou těmi posledními, která se o indočínských válkách objeví.

Situace ve Vietnamu na přelomu let 1953–54

I. První indočínská válka: Francie

ROZHODUJÍCÍ BITVA

V celém údolí se doslova otrásla zem. Do vzduchu vylétly stovky kubíků zeminy, hořely bunkry, ozývaly se výkřiky raněných. Dělostřeleckou palbou začal finální vietnamský útok.

Psal se 13. březen 1954 a čas v údolí Dien Bien Phu ukazoval 17 hodin. Vietnamští dělostřelci potřebovali poslední sluneční paprsky, aby se přesně zaměřili a mohli poté, už kryti tmou před leteckými útoky, ostřelovat francouzské bunkry a zákopy.

Úvodní dělostřelecká palba trvala půl druhé hodiny. Vyřadila mnoho důstojníků a vojáků, pět děl velkého kalibru, pět letadel, sklad pohonných hmot, poškodila francouzské spojovací zákopy. Pevnost Beatrice byla vážně poškozena a bylo přerušeno její spojení s velením.

„Ihned po palbě jsme zahájili útok na tuto pevnost a zlikvidovali dvě ohniska odporu, o třetí jsme museli bojovat dalších pět hodin. Zabili jsme 300 nepřátelských vojáků a 200 zajali,“ vyprávěl mi Dam Quang Trung, bývalý zástupce velitele 312. uskupení, v době mé návštěvy v roce 1984 velitel 1. vojenského okruhu. Vietnamci útočili v „lidských vlnách“, do půlnoci dobyli Beatrice 1 a 3, ráno zbytek. Tak jim to radili dva čínští generálové, kteří byli přímo na velitelském stanovišti.

Velitel francouzské posádky generál de Castries se nesmířil se ztrátou své nejlepší strategické pevnosti a následující den tam poslal prapor vojáků a pět tanků. Pevnost zpět nedobyli a vrátili se s velkými ztrátami. Proto generál žádal velení v Hanoji o posily, a tak odpoledne dorazil prapor parašutistů jihovietnamské armády.

To už Vietnamci připravovali útok proti další pevnosti – Gabrielle. Tentokrát na ni nezaútočili hned po první dělostřelecké přípravě, ale zopakovali ji ve dvě hodiny ráno a pak ještě znovu o dvě hodiny později. 877 obránců kladlo zuřivý odpor, pevnost padla až v sedm ráno. Z francouzské posádky bylo zabito 501 mužů, 221 bylo raněno a zajato, zbytek utekl. Opakovaný útok parašutistů byl odražen.

„Francouzi byli překvapeni přesností našeho dělostřelectva,“ vzpomínal Dam Quang Trung. „Velitel francouzského dělostřelectva Piroth byl přesvědčen o své nadřazenosti, protože tomu tak až dosud bylo. Ale tady Francouzi vypálili 30 000 granátů a nezasáhli ani jeden náš

kanón, zatímco naše sto pětky působily nepříteli značné ztráty. Takové ponížení nesnesl a 15. března v poledne se zastřelil.“ Thajští bojovníci ve francouzských službách v pevnosti Anne-Marie se dokonce vzdali bez boje. Ale vietnamské ztráty byly značné. Do 17. března bylo vyraženo 9000 Vietnamců, z toho 2000 padlo. Proto se generál Giap rozhodl dále neposlouchat rady čínských poradců a více šetřit síly. Přestaly útoky v lidských vlnách, ale začaly se hloubit tunely a kopat zákopy k francouzským pozicím.

Když jsem mluvil s Francouzi, kteří přežili tyto boje, vyprávěli mi, jak je zaskočila nepřátelská taktika. Nikdo z nich nepočítal s tím, že budou Vietnamci schopni vykopat dvě stě kilometrů zákopů a stovky metrů podzemních chodeb, jimiž se pak budou dostávat k jednotlivým pevnostem, dokonce až do středu tábora. Také sama taktika útoků byla jiná, než na jakou se cvičili Francouzi. Například Francouzi si vybírají terén tak, aby útok mohl směřovat svrchu dolů, ale Vietnamci zásadně útočili naopak, aby proti obloze lépe viděli cíle své palby. Francouzské vojáky šokovalo, že již týdnů před generálním útokem vždy v 17 hodin dělostřelecký granát přesně zasáhl cíl, například letadlo připravené k odletu. Vojáci to záhadné dělo nazývali „canon jap“ a průzkumná letadla i hlídky jej vyhledávaly marně. Až po bojích se dověděli, že to totiž nebylo jedno dělo, ale na vybrané cíle se postupně zaměřovaly vietnamské houfnice. Během bojů byla neobvyklá jejich přesnost: z 20 střel 18 přímých zásahů.

Tyto první vietnamské úspěchy podlomily do jisté míry francouzskou morálku. Vojáci začali dezertovat, zejména se to týkalo Vietnamců bojujících v řadách Francouzů, kteří je s opovržením nazývali „krysy z Nam Youmu“. Únava dosedla i na velitele – de Castries později sdělil, že nespal tři dny a tři noci. Požádal o podporu a z Hanoje mu poslali 6. parašutistický prapor v čele s Bigeardem, který byl považován za jednoho z nejlepších velitelů, vždy byl posílán na nejtěžší úseky.

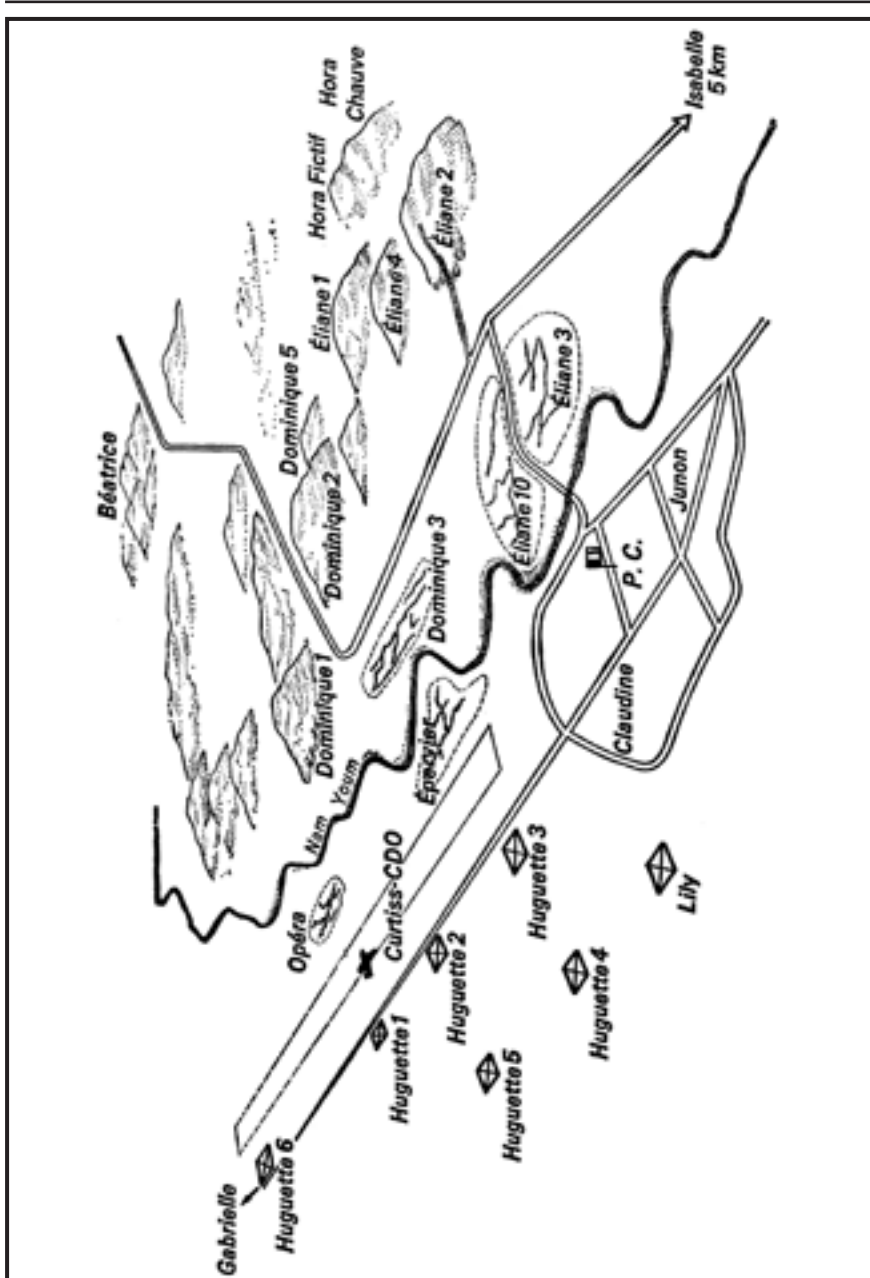
Ale zdaleka to ještě nebyl konec. Vietnamcům se pouze otevřela cesta do centra údolí, které však bylo dobře opevněno a kde byla soustředěna většina vojáků a techniky. Zbývala také řada pevností – Dominique, Eliane, Huguette, Beatrice... Vietnamci se snažili dobýt právě první dva bunkry. Mohli by tam přemístit svá děla a lépe odsud odstřelovat letištní plochu. Na ni stále ještě přilétaly – byť se značnými

ztrátami – nové posily. Poslední letadlo, které v Dien Bien Phu přistálo, byla *Dakota Delta Coca 434*. Stalo se to 27. března. Už však nedokázalo vzlétnout a jeho pilot Blancher a letuška Genevičve de Galardová byli nakonec s ostatními vojáky zajati.

Dne 16. března 1954 posílila Bigeardova jednotka obranu celého tábora

De Castries několikrát přešel do nečekaných protiútoků a skutečně Vietnamcům způsobil značné ztráty. Snad nejodvážnější protiútok zorganizoval Marcel Bigeard se svými výsadkáři. 28. března v pět hodin ráno shromáždil pod pevností Huguette ve vší tichosti 1/2 REI. Přesně v šest ráno zahájilo 36 děl a minometů ráže 120 mm palbu. Po půl hodině přebírají jejich roli minomety 81 mm a letadla bombardující pozice vietnamského protiletadlového dělostřelectva, jež byly cílem tohoto útoku. Po této přípravě nastupují Francouzi do útoku. V čele běží četa poručíka Le Vigouroux, Bigeardova žáka ze Saint Cyr. Svému učiteli skutečně ostudu neudělal. Vedl své vojáky k útoku i v době, kdy už Vietnamci křížovou palbou kosili ostatní čety. Francouzi netušili, že zde budou přecísleni dokonce v poměru 1:4! Přesto poručík se

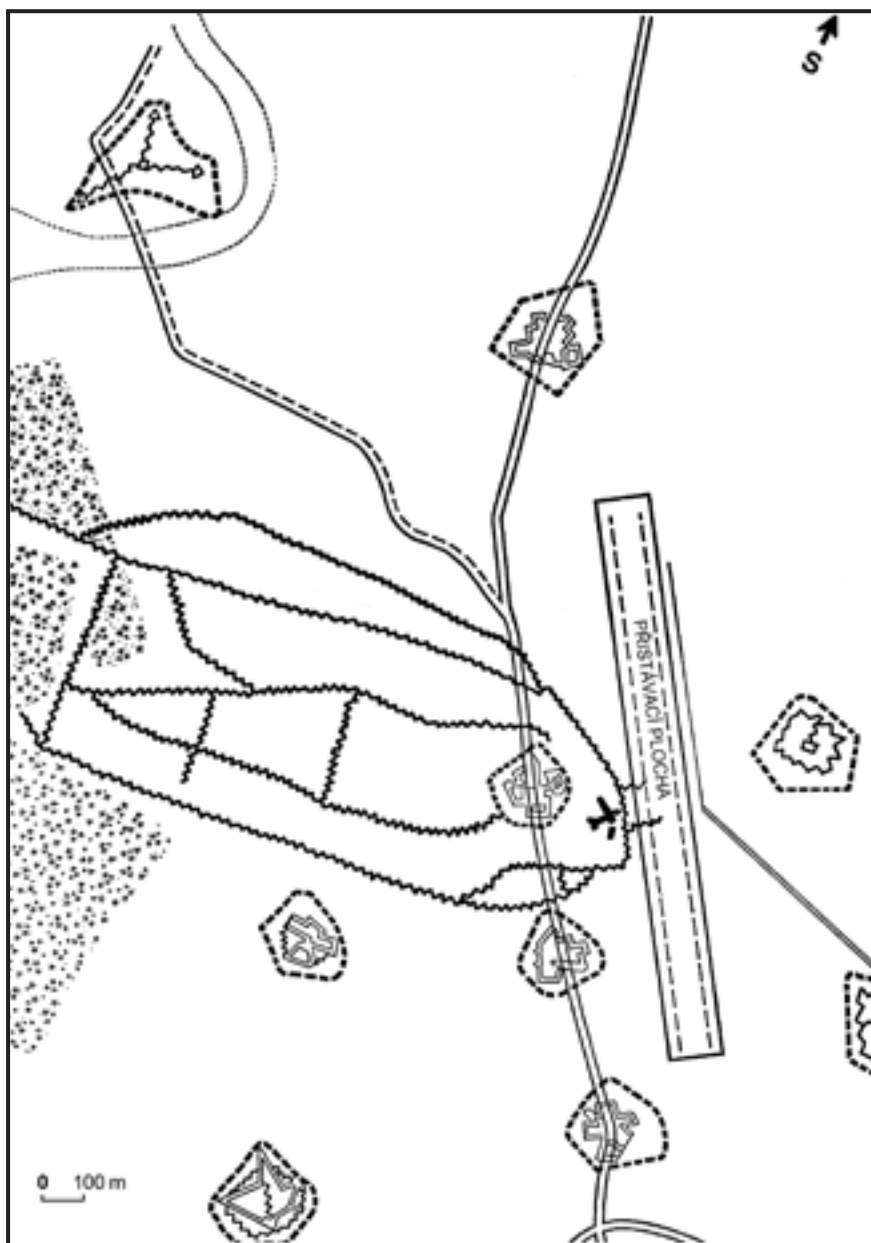
Celkový pohled na rozmístění francouzských pevností v Dien Bien Phu

svou četou nakonec dosáhl cíl. Právě ve chvíli, kdy svému veliteli a učitelovi podal hlášení, že úkol splnil, padl. Zastřelil jej kulomet z posledního hnízda, které ještě nestačili zdolat. Spolu s ním padli i všichni vojáci z jeho čtyry. Francouzi tuto bitvu ocenili jako své vítězství.

Protiletadlová děla však stejně nezlikvidovali, a tak už na letišti žádné letadlo nepřistálo, další pomoc byla shazována padáky. Protože se piloti báli sestoupit pod 3000 metrů, dostávala se značná část nákladů do vietnamských rukou. Během bojů poslali Francouzi do údolí celkem 55 753 parašutistů, více než tisíc denně. Tito vojáci však spíše nahrazovali ztráty, než že by znamenali citelné posílení. Někteří francouzští historikové uvádějí, že Vietnamci ze své strany zmobilizovali na sto tisíc bojovníků. To se však nezakládá na faktech, nebylo by možné je ani plně zásobit. V týlu byla sice připravena záloha, ale ta musela zabezpečovat komunikace. Nosiči zajišťovali dopravu, ale bojů se nezúčastňovali. Neznám přesně, kolik kilogramů materiálu počítalo vietnamské vedení denně na každého vojáka. U Francouzů to bylo 12 kilogramů, později u Američanů 37 kilogramů.

Údolí Dien Bien Phu bylo zvrásněno četnými pahorky, které Francouzům sloužily jako základna pro vybudování jednotlivých pevností

Pevnost Huguette

Těžko se mi popisují všechny podrobnosti, které mi vyprávěli tehdejší bojovníci z obou stran. Je složité vylíčit průběh bojů těm, kteří nikdy neviděli bojiště tak vzdálené jakýmkoliv našim představám. Kdybych se zde neprocházel, sotva bych si dovedl představit, co znamenalo vykopat během pár dní kolem centrálního francouzského tábora zákopy v délce sto kilometrů. Za těžkých klimatických a terénních podmínek, během neustálé dělostřelby a leteckých náletů.

Také na vietnamské straně rostly ztráty a šířila se únava. Naopak Francouzi věděli, že jsou sevřeni v pasti a bojovali za své holé životy. Když vydrží do druhé poloviny května, tropické deště znemožní Vietnamcům pokračovat v boji a budou se muset stáhnout. Vydržet do 20. května – to byl konkrétní motiv jejich odporu. Jeden z bojovníků na francouzské straně, Erwan Bergot, který později vydal své vzpomínky, napsal, že „snad nikdy v historii se neodehrávaly tak těžké boje. Například bitva o vrcholek č. 5 trvala sto sedm hodin...“

Francouzský velitel generál Navarre zesílil podporu Dien Bien Phu. Letectvo provádělo v průměru dvě stě letů denně. Přiváželo zásoby a bombardovalo vietnamské komunikace a dělostřelecká postavení. Shazovalo nejen bomby, ale například i hřebíky, které zraňovaly nohy nosičů a ničily pneumatiky aut. De Castries žádal o 300 tun materiálu denně, ale dostával jen polovinu – ostatní padalo do rukou Vietnamců.

FRANCIE ŽÁDÁ O POMOC

Francouzská vláda znovu žádala Američany o pomoc. Bylo to poté, kdy se z inspekce vietnamského bojiště vrátil francouzský ministr obrany René Pleven a zjistil, že expediční sbor je již „opotřebený“. Američtí spojenci je tlačili k rozhodné akci. Prezident Eisenhower počátkem roku 1954 prohlásil, že „americká vláda je zmatena faktem, že Francouzi nemíní válku vyhrát, ale chtějí se domoci takového postavení, aby mohli jednat“.

22. března odjel do Washingtonu náčelník generálního štábu generál Ely, aby Američanům vysvětlil situaci a zajistil kromě dalších C-119 i bombardéry B-26 pro dopravu parašutistů z Filipín do Saigonu. Americký admirál Radford s generálem Elym vypracovali plán Vautour, který předpokládal nasazení 80 až 90 tehdy největších letadel B-29. Měly se přemístit z americké základny Clark Field na Filipínách do Saigonu v doprovodu 150 stíhaček 7. flotily. Na údolí Dien Bien Phu mělo být shazováno vždy 150 tun bomb nepřetržitě po několik nocí. Americká letadla měli ovšem pilotovat francouzští piloti, kteří proto odletěli do Manily. Podle memoranda zvláštního prezidentova poradce Roberta Cutlerabyho prezident „nechtěl poslat bílé vojáky, aby vyřešili problémy národů jihovýchodní Asie“, ale nebyl proti určité formě americké intervence, třeba letectva a námořnictva. Navrhoval však i druhou alternativu – vytvořit jednotnou protikomunistickou frontu v jihovýchodní Asii, která by zadržela jak partyzány, tak jejich čínské a sovětské spojence. J. F. Dulles upozorňoval, že pošlou-li Američané do indočínské džungle své vojenské síly, ať už pozemní nebo námořní a letecké, „budeme muset být úspěšní. Nemohli bychom si dovolit riskovat prestiž USA a sklidit porážku, která by měla širokou odezvu po celém světě.“

Podle záznamu Dullesových životopisců E. R. Drummonda a G. Colbenze přijel Dulles do Paříže za Bidaultem se dvěma nabídkami. Obě se týkaly použití jedné či dvou atomových bomb, které měly být svrženy buď na čínské území blízko vietnamských hranic, nebo přímo

proti ozbrojeným silám Viet Minhu u Dien Bien Phu. Bidault se obou možnostmi zalekl a tuto pomoc odmítl. Spor o přímý americký zásah se vyhrotil v dubnu 1954. Senátor za stát Massachussets John Kennedy hřímal v Kongresu: „... dávat peníze, materiál a lidi do džunglí Indočíny bez jakékoliv vyhlídky na vítězství je hazardní a nebezpečné... Sebevětší americká pomoc v Indočíně nemůže zdolat nepřítele, který je všude a nikde.“ Naproti tomu viceprezident Richard Nixon prohlásil k zástupcům tisku, že „USA jako vůdce svobodného světa si nemohou dovolit odejít z Asie“. Pozoruhodné, jak se o pár let později oba zachovali opačně: Kennedy Američany do džungle vyslal, naopak Nixon americké vojáky stáhl.

Rovněž britská vláda zasvětila situaci na vietnamské frontě celou neděli 25. dubna. Byla to vůbec nejvyšší oběť, kterou byli britští konzervativci na americký nátlak ochotni svým francouzským spojencům věnovat. Byla zde sice ochotna jednat o myšlenke kolektivní bezpečnosti, ale až po ženevské konferenci a podle dosažených výsledků.

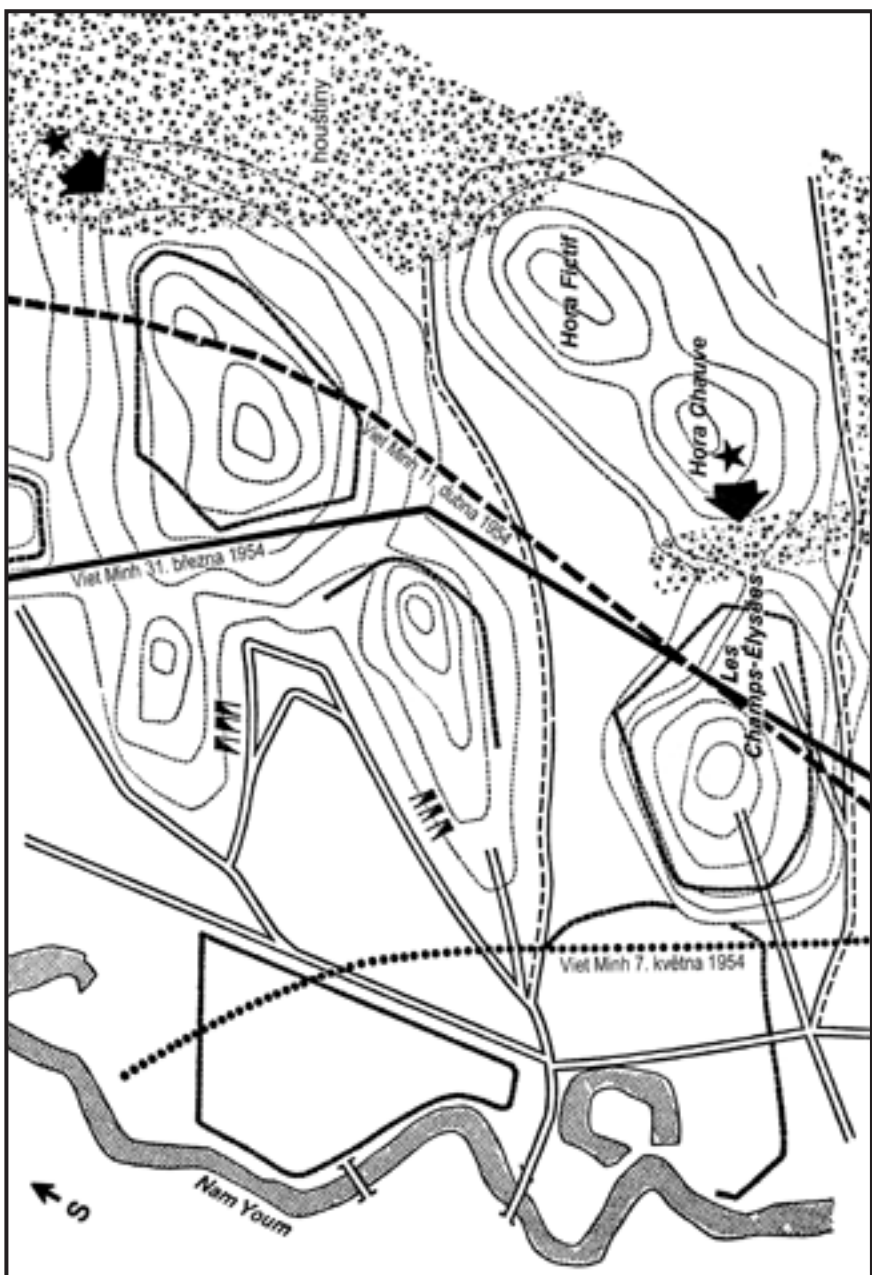
Poslední úder

Pro Vietnamce byla konference také rozhodující, ale počítali s tím, že vítězství by bylo nejlepším argumentem pro nezávislost. Proto po jisté přestávce, nutné k odpočinku a přemístění jednotek a doplnění zásob, připravovali na začátek května novou ofenzivu. Sklady se skutečně vyprázdnily tak, že bylo zapotřebí snížit denní dávku rýže na pouhých 190 gramů. Bylo stanoveno, že je nutné dopravit ještě na duben nejméně 1200 tun rýže a na květen připravit dalších 4000 tun rýže, k tomu 300 tun masa a stejně tolik zeleniny. Opět se zmobilizovala celá země, aby dodala potřebné potraviny a také je dopravila na místo. K dispozici bylo jen 628 aut, vše ostatní leželo – doslova – na bedrech lidí a zvířat. Bylo použito 2500 kol, 2000 mul a 18 000 koní. Pro 37 000 nosičů se zvýšila váha nákladu na 100 kilogramů. Podle dopravních cest se také rozmístily nádrže s vodou, uplatňovala se přísná hygienická a zdravotní opatření. Do oblasti se stáhli nejlepší lékaři, jaké mohl Viet Minh získat. Protože se v jiných částech země neočekávala nějaká zvýšená francouzská činnost, byli posláni i noví bojovníci.

Hlavní ofenziva měla začít 18. dubna, ale do té doby bylo třeba dokončit některé vojenské operace, které se nezdařily během druhé ofenzivy. Především šlo o získání pevností chránících bezprostřední přístup k letištní ploše. Vietnamcům se svými zákopy podařilo přiblížit se k nepříteli až na sto metrů a přetnout jeho obranné pásmo.

15. dubna rozhlas oznámil, že byl de Castries povýšen na generála a ostatní důstojníci o stupeň výš. De Castries věnoval své hvězdičky plukovníku Langlaisovi a pro něj vojáci vyrobili nové generálské z pozinkované krabice. Cogny mu sice letadlem poslal své vlastní, ale krabice, v níž byla i vyznamenání Čestné legie a Válečného kříže, se ztratila. Všichni si mysleli, že ji ukořistili Vietnamci. Až po pětadvaceti letech se legionáři přiznali, že krabici sice chtěli poslat na štáb, ale objevili v ní dvě láhve vynikajícího koňaku Rémy Martin VSOP a také karton amerických cigaret Lucky Strike. Tak se na počest generála opili, zakouřili si a zbytek zakopali do země. Ztratily se ovšem důležitější věci. Například na cestě RC 5 z Haiphongu do Hanoje zcela zmizel prapor 2/5 REI, který na Dálném východě sloužil od roku 1930.

Poslední protiútok na znovudobytí pevnosti Eliane podnikl Bigeardův prapor 10. dubna, třebaže mu zůstala už jen čtvrtina vojáků. Začal obdobně, dělostřeleckou přípravou v šest ráno. Jeden z velitelů rot navrhl použít taktiku Viet Minhu: Pěchota nastoupí k útoku ještě za palby, byť bude riskovat i vlastní ztráty. Zvýší se však moment překvapení – Vietnamci spoléhali na to, že Francouzi nastupovali, až když dělostřelci skončili. Tak se jim nyní podařilo dobýt vrcholek Eliane 4 a umístit tam dvacet minometů – všechny, které výsadbkářům zůstaly. Pod jejich clonou útočí na vietnamské zákopy a pročešávají je. V čele jsou saigonské Commandos. Získávají terén, ale za cenu značných ztrát. Padli všichni velitelé čet, v čele francouzských jednotek už není žádný důstojník. Ten poslední padá ve chvíli, kdy podává hlášení o tom, že vrcholek byl dobyt. Stihl ho stejný osud, jako předtím poručíka Le Vigouroux. Jistě obdivuhodný příklad statečnosti, ale na konečný výsledek to nemělo vliv. Zvláště když koncem měsíce přišly monzunové záplavy, které zákopy proměnily v kanály s prudce se ženoucí špinavou vodou a kapky deště pronikaly na těla hladových a prochladlých vojáků, kteří už neměli sílu dál bojovat.

Pevnost Éliane

Radista Bertin Dubois měl za úkol odeslat morseovkou do Hanoje plukovníku Sauvagnakovi telegram č. 14/12 od velitele parašutistů plukovníka Langlaise, v němž se mj. psalo: „Se vši vážností a naposledy vás žádám...“ Dál se nedostal, místností otrásl výbuch. Bylo 1. května 17,30 hod a začala poslední vietnamská ofenziva. Dělostřelecká palba trvala dvě hodiny, pak nastoupila pěchota, ale Francouzi se bránili a stále drželi několik klíčových pozic. Generál Navarre přiletěl ze Saigonu do Hanoje, aby odeslal další posily, ale z celého praporu se 6. května podařilo seskočit jen dvěma četám. De Castries nařídil veliteli v Laosu podpořit bojovníky v Dien Bien Phu, ale už tam nestačili dorazit. Dne 6. května ve 20,30 hod začala konečná fáze. Do bojů poprvé zasáhla děla ráže 122 mm a palba měla takovou intenzitu, že si mnozí legionáři vzpomněli na vyprávění Němců z východní fronty o „Stalinových varhanách“.

Z kóty A 1 volal velitel praporu Pouget veliteli jižního sektoru Vadotovi:

„Bez posil nemohu naši pozici udržet.“

„Nemám už nikoho,“ odpověděl Vadot.

„V tom případě mi povolte přesunout se na Eliane 3.“

„Ne!“ křičel Vadot. „Musíte zůstat na místě. Jste parašutista a musíte bojovat, dokud nezemřeme, v každém případě až do rána.“

„Pochopil jsem. Končím. Nechcete-li něco dodat, ničím naši pozici.“

„Také končím.“

„Neničte vaši pozici okamžitě,“ ozval se francouzsky neznámý hlas, „prezident Ho Či Min vám nabízí trochu hudby. Poslouchejte...“

Byl to kuplet se slovy „... zítra nepřítel pozná cenu krve a slz...“, ale Pouget ho neslyšel do konce. Místností otrásl mohutný výbuch a on sám se probudil až s rukama spoutanýma za zády.

Přes zuřivý francouzský odpor se Vietnamcům podařilo překonat poslední překážky a 7. května v 17,30 hod vtrhla jednotka 312. divize do podzemního bunkru. Zajala generála de Castries a další důstojníky. Všude se vzdávali Francouzi a vlály bílé vlajky, které rychle nahrazovaly rudé vietnamské prapory. Jen legionářům Bigeard nařídil, že nesmějí vyvěsit bílou vlajku. Obránci pevnosti Isabelle se drželi až do rána druhého dne, v noci se dokonce pokusili prorazit obklíčení, ale to už proti nim, několika stovkám bojovníků, stálo na 60 000 Giapových

vojáků. Kolem v okolí leží patnáct set padlých a na čtyři tisíce raněných Francouzů. Ti živí, je jich kolem deseti tisíc, se seřazují jako zajatci do kolon ke své poslední cestě z tohoto bojiště. Podle francouzských údajů zde padlo deset tisíc vojáků Viet Minhu.

První z Vietnamců, kdo hovořil se zajatým francouzským generálem, byl velitel 312. divize Le Trong Tan (v době našeho rozhovoru náčelník vietnamského generálního štábu). Nejprve se zeptal, zda generál vydal svým vojákům rozkaz ke kapitulaci a poté dodal: „Jsme vojáci, my jsme zvítězili, vy jste prohráli. Prosím vás o vaše dojmy.“

„Nemysleli jsme, že využijete tak dokonale vaše dělostřelectvo,“ odpovéděl generál. „Nemysleli jsme, že dokážete rozmístit do palebného postavení tak těžká děla. Pokud se týče logistiky, nemysleli jsme, že se Vietnamci udrží tak dlouho. Vaši vojáci byli stateční. Dovolte mi, abych já vám také položil jednu otázku: Dávali jste vašim vojákům před bojem alkohol? Protože ti, kteří dobývali náš generální štáb, měli rudé tváře...“

„Nedávali jsme jim alkohol. Tváře jim zrudly od nenávisti.“

„Co teď budu dělat? Mohu se setkat s generálem Vo Nguyen Giapem?“ zeptal se nakonec de Castries.

Odpověděli mu, že se bude moci setkat se všemi vysokými vietnamskými důstojníky. De Castries ještě požádal, aby ho do zajetí směli doprovázet jeho dva zástupci, kteří s ním zůstali do poslední minuty. Vietnamci jim to jako válečným zajatcům dovolili. Fotografové to ostatně zdokumentovali. Ale i bez těchto fotografií v Ženevě uvěřili, že Vietnam se stal vítězem a poražená Francie musí z Indočíny definitivně odejít.

Pod francouzskou vlajkou

Historikové se prou: Někteří označují první indočínskou válkou období 1946–1955, tedy francouzskou intervenci proti Vietnamské demokratické republice, které Francie nechtěla přiznat nezávislost. Správnější by však bylo hovořit o šestadevadesátiletém období francouzské koloniální války, tedy od roku 1859 do roku 1955.

Jihovýchodní Asie byla jedním z posledních území, které obsadily evropské koloniální mocnosti při dělení světa koncem 19. století. Ale